

SYSTEMY EDUKACJI W EUROPIE – STAN OBECNY I PLANOWANE REFORMY

ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO – Anglia, Walia i Irlandia Północna

1. Populacja uczących się i język nauczania

W 2006/07 r. populacja uczących się stanowiła ok. 55,4% ludności Zjednoczonego Królestwa (ze Szkocją włącznie) w wieku od 0 do 29 lat. W Wielkiej Brytanii (włączając Szkocję) w 2007/08 8,3 miliona uczniów w wieku od 5 do 16 lat objętych było obowiązkowym kształceniem w pełnym i niepełnym wymiarze godzin.

W **Anglii** językiem nauczania jest język angielski.

W **Walii** językiem nauczania jest język angielski lub walijski, lub oba języki jednocześnie. Rodzice mogą na ogół, choć nie zawsze, kształcić dziecko zgodnie ze swymi preferencjami dotyczącymi języka nauczania, wybierając określoną szkołę lub profil w szkole dwujęzycznej. W języku walijskim prowadzi się również edukację przedszkolną w niektórych placówkach oraz niektóre kursy w ramach tzw. *further education* (kształcenia na poziomie poniżej szkolnictwa wyższego dla osób, które przekroczyły wiek obowiązku szkolnego) i programy studiów w szkolnictwie wyższym, choć nie we wszystkich dziedzinach. Wszyscy uczniowie w Walii obowiązkowo uczą się języka walijskiego, jako pierwszego lub drugiego języka, przez cały okres kształcenia obowiązkowego.

W **Irlandii Północnej** językiem nauczania jest język angielski, z wyjątkiem bardzo niewielkiej (ale rosnącej) liczby szkół, w których naucza się w języku irlandzkim oraz oddziałów irlandzkich w szkołach anglojęzycznych. Istnieją również placówki prowadzące edukację przedszkolną w języku irlandzkim.

2. Administracja i finansowanie edukacji

W Anglii, Walii i Irlandii Północnej placówki dotowane ze środków publicznych należą do szkół w Anglii i Walii znanych jako *maintained schools*, w Irlandii Północnej – *grant-maintained schools*.

W Zjednoczonym Królestwie prowadzone są także szkoły prywatne. Są to tzw. szkoły niezależne (*independent schools*), placówki niedotowane ze środków publicznych, w których zajęcia w pełnym wymiarze godzin prowadzone są dla minimum pięciu uczniów objętych obowiązkiem szkolnym.

W 2007/08 r. ok. 92% uczniów uczęszczało do placówek publicznych (nie licząc szkół specjalnych), podczas gdy 6% chodziło do jednej z 2500 szkół niepublicznych, a 1% - do jednej z 1400 szkół specjalnych. Proporcja ta pozostaje stosunkowo niezmienna od lat 70-tych ubiegłego wieku.

Szczebel krajowy

Za organizację edukacji dzieci odpowiadają w Anglii następujące instytucje: Ministerstwo ds. Dzieci, Szkolnictwa i Rodziny (DCSF) oraz Ministerstwo ds. Biznesu, Innowacji i Umiejętności (BIS). Do obowiązków DCSF należą: planowanie i monitorowanie organizacji edukacji w angielskich szkołach, zapewnianie zintegrowanych usług dla najmłodszych oraz koordynacja polityki dotyczącej dzieci i młodzieży. BIS zostało powołane w czerwcu 2009 i jest odpowiedzialne za naukę i innowacje, umiejętności, *further education*, szkolnictwo wyższe i działalność gospodarczą.

W Walii za sferę edukacji odpowiedzialne jest Ministerstwo ds. Dzieci, Edukacji, Kształcenia Ustawicznego i Umiejętności (*Department for Children, Education, Lifelong Learning and Skills, DCELLS*) rządu Walijskiego Zgromadzenia Narodowego.

W Irlandii Północnej Ministerstwo Edukacji (*Department of Education, DE*) odpowiada za centralne administrowanie systemem kształcenia i usług pokrewnych, za wyjątkiem sektora *further education* i

szkolnictwa wyższego, za które odpowiedzialność ponosi Ministerstwo Zatrudnienia i Kształcenia (*Department for Employment and Learning, DEL*).

Przeprowadzaniem **inspekcji** szkolnych w Anglii zajmuje się Urząd ds. Standardów Kształcenia, Usług na Rzecz Dzieci i Umiejętności (*Office for Standards in Education, Children's Services and Skills, Ofsted*), odrębna jednostka rządowa niemająca statusu ministerstwa, inspektorat do spraw dzieci i uczniów, do której zadań należy również kontrola i nadzór nad opieką dzienną i socjalną, oraz przeprowadzanie inspekcji w szkołach i kolegiach, a także w innych instytucjach świadczących usługi na rzecz dzieci, nauczycieli, pracy z młodzieżą, uczenia się w miejscu pracy oraz kształcenia dorosłych. W Walii inspekcje w placówkach przedszkolnych, szkołach i placówkach *further education* przeprowadza jedna instytucja – *Estyn*. W Irlandii Północnej Inspektorat ds. Edukacji (*Education and Training Inspectorate, ETI*), stanowiący część Ministerstwa Edukacji, przeprowadza inspekcje zarówno w szkołach, jak i w placówkach *further education*. Na poziomie szkolnictwa wyższego istnieje jeden niezależny organ, Agencja ds. Zapewniania Jakości w Szkolnictwie Wyższym (*Quality Assurance Agency for Higher Education, QAA*), który zajmuje się zapewnianiem jakości w całym Zjednoczonym Królestwie. Instytucja ta jest niezależna wobec rządu Zjednoczonego Królestwa i jest własnością organizacji reprezentujących rektorów uczelni wyższych.

Rada ds. Kształcenia i Umiejętności (*Learning and Skills Council, LSC*) w Anglii i Ministerstwo ds. Dzieci, Edukacji, Kształcenia Ustawicznego i Umiejętności (*Department for Children, Education, Lifelong Learning and Skills, DCELLS*) w Walii są obecnie odpowiedzialne za **planowanie i finansowanie** kształcenia uczniów powyżej 16 roku życia (innego niż szkolnictwo wyższe). W Anglii odpowiedzialność za finansowanie tzw. *school sixth forms* i *sixth form colleges* w roku szkolnym 2010/11 zostanie przekazana z LSC władzom lokalnym. Istnieją również plany przekazania odpowiedzialności za finansowanie kształcenia uczniów powyżej 19 roku życia z LSC do nowoutworzonej Agencji Finansowania Umiejętności. W Irlandii Północnej planowanie i finansowanie *further education* należy do zadań Ministerstwa Zatrudnienia i Kształcenia (*DEL*).

Organami odpowiedzialnymi za **finansowanie szkolnictwa wyższego** w Anglii i Walii są: Rada ds. Finansowania Szkolnictwa Wyższego w Anglii (*Higher Education Funding Council for England, HEFCE*) i Rada ds. Finansowania Szkolnictwa Wyższego w Walii (*Higher Education Funding Council for Wales, HEFCW*). W Irlandii Północnej tymi sprawami zajmuje się Ministerstwo Zatrudnienia i Kształcenia.

Szczebel lokalny

Na szczeblu lokalnym organizacją kształcenia w szkołach finansowanych ze środków publicznych zajmują się 174 organy lokalnych władz (*local authorities, LEAs*) w Anglii i Walii i 5 Rad ds. Edukacji i Bibliotek (*Education and Library Boards*) w Irlandii Północnej. Lokalne władze odpowiadają również za zapewnianie jakości w prowadzonych przez siebie szkołach oraz promowanie wysokich standardów kształcenia dla uczniów w wieku szkolnym na swym terenie. Od czasu wprowadzenia rządowych programów „Liczy się każde dziecko” (*Every Child Matters*, <http://www.everychildmatters.gov.uk>, *DfES, 2004 r.*) oraz Ustawy o Dzieciach z 2004 r. (*Children Act 2004*), władze lokalne powołały instytucje odpowiedzialne za wykonywanie zadań w czterech następujących dziedzinach: usługi edukacyjne, opieka społeczna, opieka zdrowotna, współpraca z innymi instytucjami, oraz, jeśli to możliwe, także w dziedzinach pokrewnych. Podobne zmiany zachodzą obecnie w Walii. W Irlandii Północnej, jak wynika z analizy działań administracji publicznej, istotne zmiany mają wejść w życie 1 stycznia 2010, kiedy to regionalne Rady ds. Edukacji i Bibliotek zostaną połączone we wspólne władze ds. kształcenia i umiejętności (*Education and Skills Authority, ESA*).

Szczebel placówek

Wszystkie placówki mają organ zarządzający, odpowiedzialny za ogólne kierowanie placówką, w którego skład wchodzi przedstawiciele różnych zainteresowanych grup.

Zgodnie z przepisami szkoły w Anglii i Walii dzielą się na szkoły lokalne (*community schools*), szkoły społeczne (*voluntary schools*) oraz szkoły fundacyjne (*foundation schools*). Większość stanowią szkoły lokalne, które są zakładane i w całości finansowane przez lokalne władze. Szkoły fundacyjne są również finansowane przez lokalne władze, ale stanowią własność organu zarządzającego szkołą lub fundacji charytatywnej. Szkoły społeczne były pierwotnie zakładane przez organizacje i instytucje społeczne, głównie kościoły, które zachowały pewną kontrolę nad ich zarządzaniem, a obecnie są w znacznym stopniu finansowane przez lokalne władze. Wszystkie szkoły posiadają szeroką autonomię. Odrębne przepisy obowiązują w Irlandii Północnej, gdzie – pomimo utworzenia szeregu szkół

integracyjnych – w systemie szkolnym nadal wyraźna jest „segregacja” placówek według podziałów religijnych.

Placówki prowadzące *further education* i uczelnie są w pełni autonomiczne. Uczelnie wyższe są niezależne i samorządne, upoważnione na podstawie dekretu królewskiego lub ustawy parlamentarnej do opracowywania programów studiów i nadawania stopni akademickich.

3. Edukacja przedszkolna

W Anglii i Walii, Ustawa o Strukturze i Standardach w Szkolnictwie (*School Standards and Framework Act*) z roku 1998, zgodnie ze zmianami dokonanymi przez Ustawę o Edukacji z 2002 r., definiuje edukację przedszkolną jako kształcenie w pełnym lub niepełnym wymiarze godzin odpowiednie dla dzieci, które nie osiągnęły jeszcze wieku obowiązku szkolnego (semestr po piątym urodzinach dziecka), prowadzone w szkołach lub innych placówkach edukacyjnych. W 2007/08 w Zjednoczonym Królestwie (ze Szkocją włącznie) 1,2 miliona dzieci w wieku od 2 do 4 lat uczęszczało do placówek wychowania przedszkolnego.

Opiekę nad dziećmi w wieku od 3 miesięcy do 3 lat zapewnia się głównie w sektorze placówek prywatnych i społecznych, a od rodziców pobiera się opłaty. Jeśli chodzi o dzieci w wieku od 3 do 5 lat, opieka jest oferowana w publicznych przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, a także w placówkach społecznych i prywatnych. W ostatnich latach rząd postawił sobie za cel rozwój publicznej edukacji i opieki dla małych dzieci we współpracy z sektorem placówek społecznych i prywatnych. W Anglii i Walii wszystkie 3- i 4-latki mogą obecnie, na życzenie rodziców, uczęszczać bezpłatnie na zajęcia przedszkolne w niepełnym wymiarze, a w Irlandii Północnej dotyczy to wszystkich dzieci na rok przed rozpoczęciem nauki w szkole (powyżej 3 roku życia). Dzieci, które mają prawo do bezpłatnej opieki i edukacji, mogą zwykle uczęszczać pięć razy w tygodniu na zajęcia trwające 2,5 godziny przez 38 tygodni w roku. Podsumowując, większość 3- i 4-latków uczęszcza na zajęcia typu przedszkolnego lub szkolnego.

Na mocy Ustawy o Opiece nad Dzieckiem z 2006 r., we wrześniu 2008 w Anglii wprowadzono Etap Przygotowawczy Wczesnej Edukacji (*Early Years Foundation Stage, EYFS*). EYFS określa przepisy dotyczące uczenia się, rozwoju i opieki nad dziećmi poniżej 5 roku życia, oraz zastępuje Etap Przygotowawczy (*Foundation Stage*) (od 3 do 5 lat) ustanowiony formalnie w 2002 r. Na Etapie Przygotowawczym dzieci zmierzają do osiągnięcia "celów edukacji wczesnoszkolnej", które obejmują sześć kluczowych dziedzin programu nauczania: rozwój osobowy, emocjonalny i społeczny; komunikacja, język i umiejętność czytania i pisanie; rozwiązywanie problemów; wnioskowanie i umiejętność liczenia; rozumienie i wiedza o świecie; rozwój fizyczny oraz rozwój twórczy. Rozwój dziecka w kontekście wymienionych celów poddawany jest ocenie poprzez ciągłą obserwację. Wnioski wyciągnięte na podstawie obserwacji rejestrowane są w profilu EYFS, który na zakończenie Etapu dostarcza podsumowania postępów i potrzeb edukacyjnych każdego dziecka.

W Walii wprowadzanie Etapu Przygotowawczego rozpoczęto we wrześniu 2008 r., zaś pełne jego wprowadzenie w życie zaplanowano na wrzesień 2011. Etap Przygotowawczy obejmuje dzieci w wieku od 3 do 7 lat, zastępując dwa dotychczasowe etapy: edukację wczesnoszkolną (3-5 lat) i etap KS1 (5-7 lat). Etap Przygotowawczy bazuje na nauczaniu eksperymentalnym prowadzonym w formie gier i zabaw, którym towarzyszy refleksja nad własnym działaniem. Struktura Etapu zbudowana jest na bazie siedmiu obszarów nauczania: rozwój osobowy i społeczny oraz jakość życia; język, komunikacja i umiejętność czytania i pisanie; rozwijanie umiejętności matematycznych, dwujęzyczność i rozumienie wielokulturowości; wiedza o świecie; rozwój fizyczny oraz rozwój twórczy. Na Etapie Przygotowawczym dziecko podlega ocenie na bieżąco, podczas wykonywania działań.

4. Kształcenie obowiązkowe

(i) Etapy

<i>Primary education</i> (szkolnictwo podstawowe)	Wiek: 5-11 lat (Anglia/Walia) Wiek: 4-11 lat (Irlandia Północna)
<i>Secondary education</i> (szkolnictwo średnie I stopnia)	Wiek: 11-16 lat

Kształcenie jest obowiązkowe w wieku od 5 (4 – w Irlandii Północnej) do 16 lat.

W Anglii i Walii wiele dzieci rozpoczyna naukę w klasie zerowej szkoły podstawowej w wieku 4 lat.

Większość uczniów przechodzi ze szkoły podstawowej (*primary school*) do szkoły średniej (*secondary school*) w wieku 11 lat, choć w niektórych regionach Anglii uczniowie uczęszczają do *middle school* w wieku, odpowiednio, od 8 lub 9 do 12 lub 13 lat.

Wiele szkół średnich I stopnia prowadzi również kształcenie na poziomie średnim II stopnia dla uczniów w wieku od 16 lat i powyżej do 18 lat i powyżej.

(ii) Kryteria przyjęć

Za przyjęcie ucznia do szkoły podstawowej lub średniej finansowanej ze środków publicznych nie można pobierać opłat.

Rodzice mogą składać podanie o przyjęcie dziecka do dowolnej szkoły. Władze lokalne zobowiązane są stosować się do obowiązujących zasad przyjęć w celu uproszczenia procesu rekrutacji tak, aby każde dziecko miało zagwarantowane miejsce w szkole.

Proces rekrutacji do szkół musi być zgodny z przepisami zawartymi w "Zasadach przyjęć do szkół" (*School Admissions Code of Practice*, <http://www.dcsf.gov.uk/sacode/>). Wszystkie szkoły dotowane ze środków publicznych (*maintained schools*), które dysponują wolnymi miejscami, muszą je bezwarunkowo udostępnić wszystkim kandydatom. Organ władz lokalnych lub organ zarządzający szkołą (zależnie od statusu prawnego szkoły) musi opracować politykę przyjęć, w której przedstawia zasady przydziału miejsc w przypadku, gdy liczba podań przekracza liczbę miejsc w szkole. Dokument "Zasady..." określa kryteria decydujące o tym, których kandydatów traktować priorytetowo w przypadku zbyt dużej liczby chętnych. Zabronione jest przeprowadzanie rozmów kwalifikacyjnych z dziećmi i ich rodzinami. W oparciu o przepisy zawartych w Ustawie o Edukacji i Umiejętnościach z 2008 r., poprawione „Zasady...” (2009) mają na celu usprawnienie procesu rekrutacji poprzez: zobowiązanie odpowiednich władz do konsultacji z rodzicami i wspólnotą lokalną podczas ustalania zasad rekrutacji, ustanowienie forów reprezentujących podmioty zainteresowane w celu monitorowania lokalnej polityki przyjęć oraz określenie jednolitych dla całego kraju terminów składania podań w celu uproszczenia całego procesu.

Większość szkół podstawowych i średnich finansowanych ze środków publicznych to szkoły koedukacyjne. Do wszystkich szkół podstawowych przyjmuje się dzieci niezależnie od ich zdolności. Również większość szkół średnich w Anglii i wszystkie szkoły średnie w Walii (*comprehensive schools*) przyjmują młodzież niezależnie od zdolności i dotychczasowych wyników w nauce. W Anglii, w niektórych regionach kraju, istnieją także *grammar schools* przeprowadzające selekcję. W Irlandii Północnej selekcyjny system przyjęć na poziomie szkół średnich ulega przekształceniu. Pod koniec 2008 r. ostatnia grupa 11-latków przystąpiła do centralnie opracowywanego testu (*transfer test*), który zadecydował o ich przyjęciu do objętej systemem selekcji szkoły ponadpodstawowej we wrześniu 2009 r. Ministerstwo Edukacji (DE) wydało niedawno przewodnik dla szkół na temat nowej organizacji zasad transferu na poziomie ponadpodstawowym (poczynając od 2010 r.). W przewodniku zawarte jest zalecenie wycofania systemu selekcyjnego na poziomie szkół średnich.

(iii) Dzienny/tygodniowy/roczny wymiar zajęć

W Anglii i Walii szkoły muszą być czynne przez 190 dni w roku. Ponadto, od nauczycieli wymaga się dyspozycyjności przez dodatkowe 5 dni w roku, które powinny być poświęcone na zajęcia inne niż nauczanie, np. doskonalenie zawodowe. Dokładne terminy semestrów, ferii i wakacji ustalają lokalne władze edukacyjne lub organ zarządzający szkołą, zależnie od statusu prawnego szkoły. Rok szkolny trwa na ogół od początku września do drugiej połowy lipca. Szkoły prowadzą zwykle zajęcia przez pięć

dni w tygodniu (od poniedziałku do piątku). Obecnie zmierza się do ustanowienia ujednoczonego roku szkolnego, podzielonego na sześć okresów. Szereg lokalnych władz wprowadziło ten nowy model w roku szkolnym 2004/05, a statystyki Stowarzyszenia Samorządów Lokalnych (*Local Government Association*, LGA) z 2008 r. pokazują, że model został już wprowadzony w większości szkół. Decyzje w tej sprawie pozostają w gestii lokalnych władz lub organu zarządzającego szkołą.

Szkoły w Irlandii Północnej muszą być otwarte dla uczniów przez 200 dni w roku, poza okresami corocznych szkoleń dla nauczycieli, „szkolnymi dniami rozwoju” (*school development days*) lub nieobowiązkowymi dniami na zakończenie roku szkolnego (maksymalnie przypada 5 dni na każdy z tych okresów). Daty semestrów, ferii i wakacji ustalane są przez ELB lub radę organu zarządzającego, zależnie od statusu prawnego szkoły. Rok szkolny rozpoczyna się na początku września i trwa do końca lipca.

Minimalny zalecany tygodniowy wymiar zajęć dydaktycznych w Anglii i Walii przedstawia tabela:

Wiek ucznia	5 do 7 lat	7 do 11 lat	11 do 14 lat	14 do 16 lat
Anglia	21	23,5	24	25
Walia	21	23,5	25	25

W Irlandii Północnej minimalny dzienny wymiar zajęć wynosi 3 godziny dla uczniów w wieku poniżej 8 lat i 4,5 godziny dla dzieci w wieku powyżej 8 lat. Większość szkół prowadzi zajęcia przez większą liczbę godzin niż proponowane minimum.

Dzień nauki w szkole rozpoczyna się na ogół ok. 9-ej, a kończy o 15- lub 16-ej. O organizacji czasu w ciągu dnia decyduje szkoła.

(iv) Wielkość klas/podział uczniów na klasy

Klasy dla dzieci w wieku od 5 do 7 lat (od 4 do 8 lat w Irlandii Północnej) mogą liczyć maksymalnie 30 uczniów. W Walii limit ten dotyczy także grupy wiekowej 7-11 lat. O organizacji uczniów w grupy decydują same szkoły. W klasach szkoły podstawowej uczą się najczęściej uczniowie o zróżnicowanym poziomie zdolności, ale w obrębie takich klas wielu nauczycieli dzieli uczniów na grupy według zdolności. W szkołach średnich lekcje niektórych przedmiotów prowadzi się zwykle w grupach lub klasach podzielonych według uzdolnień uczniów do nauki danego przedmiotu (tzw. *setting*), natomiast innych przedmiotów uczy się w klasach o zróżnicowanym poziomie zdolności. Wszyscy nauczyciele mają zapewnić odpowiednie warunki do indywidualnej pracy z wszystkimi uczniami, niezależnie od poziomu ich zdolności. W szkołach podstawowych zajęcia dydaktyczne prowadzą przeważnie nauczyciele przedmiotów zintegrowanych, natomiast w szkołach średnich uczą nauczyciele poszczególnych przedmiotów.

(v) Programy i treści nauczania

We wszystkich sprawach związanych ze szkolnym programem nauczania rządowi angielskiemu doradza Urząd ds. Kwalifikacji i Programów Nauczania (*Qualifications and Curriculum Authority*, QCA), instytucja publiczna nie mająca statusu ministerstwa, która wkrótce zostanie przekształcona w Agencję Rozwoju Kwalifikacji i Programów Nauczania (*Qualifications and Curriculum Development Agency*). Ministerstwo ds. Dzieci, Edukacji, Kształcenia Ustawicznego i Umiejętności (DCELLS) wykonuje podobne zadania w Walii, a Rada Irlandii Północnej ds. Programów Nauczania, Egzaminów i Oceny (*Northern Ireland Council for the Curriculum, Examinations and Assessment*, CCEA) pełni te funkcje w Irlandii Północnej.

Wszystkie szkoły mogą samodzielnie opracować cały program nauczania w sposób odzwierciedlający specyfikę ich potrzeb i warunków działania, są natomiast zobowiązane zadbać o to, by program był odpowiednio zrównoważony i miał szerokie podstawy. W przepisach ustalono również specjalne wymogi dotyczące nauczania określonych przedmiotów, które są takie same dla wszystkich szkół finansowanych ze środków publicznych, włącznie ze szkołami stosującymi system selekcji uczniów.

Na poziomie szkoły podstawowej państwo nie decyduje o wyborze podręczników szkolnych, nie istnieje również żadna ogólnie wyznaczona lista lektur. Podręczniki są publikowane przez komercyjne wydawnictwa, a nauczyciele samodzielnie decydują o zastosowaniu odpowiednich metod nauczania i materiałów dydaktycznych. Jednak już na poziomie szkoły średniej obowiązuje lista lektur (np. w dziedzinie literatury), z której pozycjami uczniowie muszą się zapoznać, aby spełnić wymagania egzaminacyjne określone przez instytucje odpowiedzialne za nadawanie kwalifikacji.

Anglia

Program kształcenia obowiązkowego jest podzielony na cztery kluczowe etapy (*key stages – KS*): KS1 (wiek: 5-7 lat), KS2 (7-11 lat), KS3 (11-14 lat) i KS4 (14-16 lat). W Anglii obowiązkowymi przedmiotami narodowego programu nauczania na etapach KS1–KS3 są: język angielski, matematyka, przedmioty ścisłe i przyrodnicze, projektowanie i technika, technologie informacyjno-komunikacyjne, historia, geografia, wychowanie plastyczne i projektowanie, wychowanie muzyczne oraz wychowanie fizyczne (PE). Na etapie KS3 obowiązkowymi przedmiotami są również język obcy i wychowanie obywatelskie. Od 2011 język obcy będzie obowiązkowym przedmiotem również na etapie KS2.

Na etapie KS4 liczba przedmiotów obowiązkowych jest mniejsza, są to: język angielski, matematyka, nauki ścisłe i przyrodnicze, technologie informacyjno-komunikacyjne, wychowanie obywatelskie i wychowanie fizyczne. Dodatkowo, przepisy wyznaczają tzw. *curriculum entitlement areas (CEA)*, czyli dziedziny wiedzy, w ramach których szkoły zobowiązane są organizować zajęcia, jeśli uczniowie sobie tego życzą. Do CEA zalicza się następujące przedmioty: sztuka, projektowanie, technika, nauki humanistyczne oraz języki obce nowożytnie.

Obowiązkowe są również trzy inne przedmioty, które nie wchodzą jednak w zakres narodowego ramowego programu nauczania: religioznawstwo – na etapach KS1-KS4 oraz wychowanie seksualne i orientacja zawodowa – na etapach KS3-KS4. Prowadzenie kształcenia na potrzeby rynku pracy jest wymagane na poziomie KS4. Przedmiot „Rozwój indywidualny, przygotowanie do życia w społeczeństwie i edukacja zdrowotna”(PSHE) nie jest wprawdzie obowiązkowy w Anglii, ale od szkół oczekuje się prowadzenia takich zajęć na wszystkich etapach nauczania. PSHE ma wkrótce stać się obowiązkowym elementem programu nauczania na etapach KS1-KS4, w związku z tym aktualnie trwa przegląd metod nauczania tego przedmiotu w celu wybrania tych najlepszych.

Program nauczania na poziomach KS3 i KS4 został zmodyfikowany, a zmiany zaczęto wprowadzać we wrześniu 2008 r., z planowanym zakończeniem procesu wdrażania we wrześniu 2010 r. Nie zmieniła się lista obowiązkowych przedmiotów, ale wśród nowych elementów programu wymienić należy: bardziej elastyczne treści przedmiotowe; bardziej precyzyjne ujęcie podstawowych koncepcji i procesów wpisanych w dany przedmiot; stwarzanie możliwości powiązań międzyprzedmiotowych sprzyjających przedsiębiorczości oraz rozumieniu kultury i różnorodności; większy nacisk położony na umiejętność czytania, pisanie, liczenia, logicznego myślenia i uczenia się oraz umiejętności osobiste. Program nauczania na etapie KS1 i KS2 jest aktualnie reformowany.

Walia

Wprowadzanie zreformowanego programu nauczania dla uczniów od 3 do 19 roku życia rozpoczęło we wrześniu 2008, z planowanym zakończeniem procesu wdrażania we wrześniu 2011. Jedną z podstawowych zmian stanowi wprowadzenie Etapu Przygotowawczego dla dzieci w wieku od 3 do 7 lat (patrz część 3).

Narodowy program nauczania na etapie KS2-KS3 (odpowiednio 7-11 lat i 11-14 lat) obejmuje następujące przedmioty: język angielski, język walijski, matematykę, nauki ścisłe i przyrodnicze, projektowanie i technikę, technologie informacyjno-komunikacyjne, historię, geografę, wychowanie plastyczne, wychowanie muzyczne oraz wychowanie fizyczne. Na etapie KS3 obowiązkowym przedmiotem jest również język obcy. Na etapie KS4 (14-16 lat) obowiązkowe są: język angielski, język walijski, matematyka, nauki ścisłe i przyrodnicze oraz wychowanie fizyczne.

Osobne przepisy dotyczą takich przedmiotów jak religioznawstwo (3-19 lat), edukacja społeczna i osobista (PSE) (7-19) oraz kariera zawodowa i środowisko pracy (11-19 lat). Ponadto, dla uczniów w wieku od 3 do 19 lat zdefiniowana jest lista umiejętności nieobowiązkowych.

Zmodyfikowany program nauczania wprowadził zmiany mające na celu: zwiększenie elastyczności treści przedmiotowych i większe skupienie się na umiejętnościach; zorientowanie na uczącego się i zapewnienie płynności pomiędzy kolejnymi etapami kształcenia oraz promowanie polityki rządowej np. w zakresie dwujęzyczności czy obywatelstwa świata.

Irlandia Północna

We wrześniu 2007 r. rozpoczęto realizację nowego Programu Nauczania Irlandii Północnej, z planowanym zakończeniem tego procesu w 2010 roku. Zreformowany program, opracowany w podziale na określone obszary nauczania, kładzie szczególny nacisk na umiejętności. Jego struktura jest arbitralna w mniejszym stopniu niż struktura dotychczasowego programu, o czym świadczy określenie w każdym z obszarów jedynie minimum treści programowych, zamiast szczegółowego wskazywania tematów do przerobienia w trakcie zajęć. Religioznawstwo pozostaje przedmiotem obowiązkowym na wszystkich etapach.

Na Etapie Przygotowawczym, KS1 i KS2 (dzieci w wieku od 4 do 11 lat) wyróżnia się 6 dziedzin kształcenia: język oraz umiejętność czytania i pisania; matematyka i umiejętność liczenia; sztuka; „świat wokół nas”, rozwój osobisty i wzajemne zrozumienie oraz wychowanie fizyczne (na Etapie Przygotowawczym – wychowanie fizyczne i ruchowe).

Na etapach KS3 i KS4 na dziedziny kształcenia składają się: język oraz umiejętność czytania i pisania; matematyka i umiejętność liczenia; języki nowożytnie; sztuka, środowisko i społeczeństwo; nauki ścisłe i przyrodnicze oraz technika; „uczenie się dla życia i pracy”; oraz wychowanie fizyczne. Na etapie KS4, szkoły, według zaleceń zawartych w dokumencie pt. *Curriculum Entitlement Framework*, który zacznie obowiązywać w 2013 r., szkoły będą musiały stworzyć możliwość uczęszczania na przedmioty w ramach wszystkich wymienionych obszarów. Na tym kluczowym etapie, obowiązkowe wymagania dotyczą jednak tylko takich przedmiotów jak: uczenie się dla życia i pracy, wychowania fizycznego, religioznawstwa oraz "rozwijania umiejętności i talentów".

W Anglii, Walii i Irlandii Północnej nie określa się w przepisach liczby godzin, jaką należy przeznaczyć na poszczególne przedmioty w programie nauczania, i nie wydaje się ogólnych zaleceń w sprawie metod nauczania czy materiałów dydaktycznych. Ponadto, dostępne są nieobowiązkowe szczegółowe zalecenia mające na celu wsparcie szkoły i nauczycieli w realizacji programu nauczania.

(vi) Ocena, promocja i kwalifikacje

Promocja do następnej klasy lub następnego kluczowego etapu odbywa się automatycznie i nie jest uzależniona od wyników oceny.

Obecnie przepisy przewidują obowiązkową ocenę w I klasie szkoły podstawowej i przed zakończeniem kluczowych etapów 1, 2 i 3. Obejmuje ona ocenę dokonywaną przez nauczycieli oraz, w niektórych przypadkach, sprawdziany przeprowadzane i oceniane przez instytucje zewnętrzne lub weryfikowane przez te instytucje pod kątem jednolitego stosowania zasad oceniania. W Anglii zewnętrzne testy z języka angielskiego, matematyki i nauk ścisłych i przyrodniczych, pisane przez uczniów na zakończenie etapu KS4, zostały zniesione w październiku 2008 r. w trybie natychmiastowym. Zostaną zastąpione przez ulepszony system oceny ucznia pod kątem jego pracy na lekcji oraz systematyczną obserwację jego postępów w nauce.

W Walii zewnętrzne testy zostały w roku szkolnym 2004/05 zastąpione przez ocenę dokonywaną przez nauczyciela. W Irlandii Północnej testy zastąpiono obszernymi raportami dla rodziców. Zmiany wprowadzono wraz z nowym programem nauczania z 2007 roku.

Za regulację przepisów dotyczących oceny odpowiadają wspomniane wcześniej ustawowe organy: Urząd ds. Kwalifikacji i Programów Nauczania dla Anglii (QCA), Ministerstwo ds. Dzieci, Edukacji, Kształcenia Ustawicznego i Umiejętności (DCELLS) dla Walii i Rada Irlandii Północnej ds. Programów Nauczania, Egzaminów i Oceny (CCEA).

Powyższe organy pełnią również funkcje regulacyjne, jeśli chodzi o przepisy dotyczące kwalifikacji przyznawanych na zakończenie kształcenia obowiązkowego, czyli etapu KS4. Organy przyznające kwalifikacje (niezależne organizacje uznawane przez organy regulacyjne) oferują szereg państwowych kwalifikacji, choć większość uczniów przystępuje do egzaminów z szeregu pojedynczych przedmiotów ogólnych i zawodowych, które kończą się uzyskaniem świadectwa *General Certificate of Secondary Education (GCSE)*. Systemy oceniania są różne, ale zawsze obejmują egzaminy czy sprawdziany oceniane przeprowadzane i oceniane przez instytucję zewnętrzną, a czasem również sprawdziany oceniane

wewnętrznie przez szkołę i weryfikowane przez inną instytucję pod kątem stosowania jednolitych zasad. Ocena może obejmować ocenę ustną, praktyczne sprawdziany umiejętności oraz egzaminy pisemne, w zależności od przedmiotu nauczania. Kwalifikacje uzyskane na tym etapie umożliwiają wstęp do szkół średnich II stopnia lub podjęcie pracy zawodowej.

5. Szkolnictwo średnie II stopnia i policealne

(i) Rodzaje kształcenia

<i>Secondary school</i> (szkoła średnia II stopnia)	Wiek: 16-18+ lat
<i>Further education</i> (kształcenie na poziomie poniżej szkolnictwa wyższego dla osób, które przekroczyły wiek obowiązkowej nauki) w następujących placówkach: <i>Sixth form college*</i> <i>Further education college</i> <i>Tertiary college**</i>	Wiek: 16-18+ lat

* Wyłącznie w Anglii

** Wyłącznie w Anglii i Walii.

Szkoły średnie i *sixth form colleges* prowadzą kształcenie ogólne, oferując również przedmioty zawodowe; *further education colleges* prowadzą głównie kształcenie zawodowe, choć wiele z nich prowadzi także kształcenie ogólne, a w *tertiary colleges* prowadzi się zarówno kształcenie ogólne, jak i zawodowe.

(ii) Kryteria przyjęć

Nie istnieją ogólne wymogi przyjęć do placówek kształcenia na poziomie średnim II stopnia (ponadobowiązkowego), ale szkoły i kolegia uzależniają na ogół przyjęcie na określony cykl kształcenia od spełnienia specjalnych wymogów dotyczących wyników z egzaminów *GCSE*. Kandydaci mogą ubiegać się o przyjęcie do dowolnej placówki prowadzącej wybrany przez nich cykl kształcenia. Kształcenie na poziomie średnim II stopnia jest bezpłatne do wieku 19 lat. W sierpniu 2007 r. ten przywilej został rozszerzony na grupę wiekową do 25 roku życia, której nie udało się wcześniej uzyskać kwalifikacji uzyskiwanych na poziomie obowiązku szkolnego.

(iii) Programy i treści nauczania

Na tym poziomie nie ma przedmiotów obowiązkowych. Uczniowie/słuchacze wybierają cykl kształcenia z oferty szkoły lub placówki *further education* zależnie od kwalifikacji, jakie zamierzają uzyskać. Nauczyciele samodzielnie wybierają odpowiednie metody kształcenia i materiały dydaktyczne.

(iv) Ocena, promocja i kwalifikacje

Sprawy związane z kwalifikacjami zewnętrznymi oferowanymi w szkołach i kolegiach, są regulowane przez wspomniane wyżej ustawowe organy doradcze: Urząd ds. Kwalifikacji i Programów Nauczania, Ministerstwo ds. Dzieci, Edukacji, Kształcenia Ustawicznego i Umiejętności (DCELLS) dla Walii i Radę Irlandii Północnej ds. Programów Nauczania, Egzaminów i Oceny. Organy przyznające kwalifikacje (niezależne organizacje uznawane przez organy regulacyjne) oferują szeroki wybór kwalifikacji państwowych. Najczęściej przyznaje się następujące kwalifikacje: *General Certificate of Education Advanced level (GCE A-level)* – świadectwo ukończenia kształcenia ogólnego na poziomie zaawansowanym, *General Certificate of Education Advanced Subsidiary level / AS-level* - świadectwo ukończenia kształcenia ogólnego na poziomie zaawansowanym z przedmiotów dodatkowych, *General Certificate of Education A-levels in applied subjects* (poprzednio *Vocational Certificate of Education – VCEs*) – świadectwo ukończenia kształcenia zawodowego na poziomie zaawansowanym, oraz *National Vocational Qualifications (NVQs)* – państwowe kwalifikacje zawodowe. Systemy oceny w przypadku *GCE A-level /AS-levels* i *GCEs in applied subjects* są różne, ale zawsze obejmują egzaminy czy sprawdziany przeprowadzane i oceniane przez instytucję zewnętrzną, a czasem również ocenianie wewnętrzne przez szkołę i weryfikowane przez inną instytucję pod kątem jednolitego stosowania zasad oceny. Ocena może obejmować ocenę ustną, praktyczne sprawdziany umiejętności oraz egzaminy pisemne. W przypadku kwalifikacji *NVQs* nie przeprowadza się egzaminów, natomiast kandydaci muszą wykazać się kompetencjami w wykonywaniu określonych zadań. Kwalifikacje uzyskane na tym poziomie umożliwiają wstęp na wyższe uczelnie, podjęcie

dalszego specjalistycznego kształcenia lub pracy zawodowej. We wrześniu 2008 r. zaczęto realizować pierwsze programy prowadzące do uzyskania dyplomu w pięciu dziedzinach dla młodzieży w wieku 14-19 lat. Rozwinięto i ulepszono również program *Baccalaureate* w Walii.

6. Szkolnictwo wyższe

(i) Rodzaje uczelni

System szkolnictwa wyższego obejmuje *universities* (uniwersytety), *higher education colleges* (kolegia prowadzące studia zawodowe) i niewielką liczbę *university colleges* (kolegiów uniwersyteckich). Uczelnie są zróżnicowane pod względem rodzajów, wielkości, misji i historii.

(ii) Warunki wstępu

Wszystkie najważniejsze uczelnie są instytucjami autonomicznymi i każda z nich samodzielnie określa swą politykę i warunki przyjęć na studia. Przyjęcia odbywają się na zasadach konkursowych, a dla każdego kierunku studiów ustala się również specjalne kryteria. W większości przypadków warunkiem przyjęcia jest posiadanie świadectwa *GCE A-levels* lub równorzędnych kwalifikacji. Jednak większość uczelni przyjmuje również chętnie dojrzałych kandydatów, którzy zdobyli odpowiednie doświadczenie, ale nie zawsze posiadają formalne kwalifikacje.

Ustawa o Szkolnictwie Wyższym z 2004 roku (*Higher Education Act 2004*) umożliwił uczelniom w Anglii wprowadzenie dla nowych studentów zróżnicowanych opłat za naukę z górną granicą określoną jako 3000 funtów za rok akademicki (od 2006/07), z uwzględnieniem wahań wskaźnika inflacji. Maksymalna wysokość czesnego za rok 2008/09 wynosiła 3.145 funtów. W Irlandii Północnej struktura wygląda podobnie. W Walii, uczelnie mogą, podobnie jak w Anglii, nakładać opłaty sięgające 3.145 funtów rocznie, jednak studenci mieszkający i studiujący w Walii płacą obecnie jedynie 1.255 funtów, podczas gdy resztę pokrywa stypendium (*non-means-tested grant*) płacone bezpośrednio uczelni w wysokości 1.890 funtów. Powyższe ustalenia ulegną jednak zmianie w roku 2010.

(iii) Kwalifikacje

W Zjednoczonym Królestwie (ze Szkocją włącznie) kwalifikacje akademickie na tym poziomie nie stanowią kwalifikacji państwowych, lecz są przyznawane przez poszczególne uczelnie, spośród których wiele posiada uprawnienia do przyznawania własnych tytułów, stopni i innych kwalifikacji. Tytuły i inne kwalifikacje przyznawane przez większość *higher education colleges* zatwierdzają instytucje zewnętrzne - uniwersytet lub państwowy organ akredytacyjny.

Poszczególne uczelnie przyznają różne kwalifikacje i tytuły: świadectwa ukończenia studiów (*higher education certificates*) i dyplomy ukończenia studiów (*higher education diplomas*), tytuły ukończenia studiów w kolegiach przygotowujących do dłuższych lub bardziej zaawansowanych studiów (*foundation degrees*), tytuły licencjata (*bachelors degree*) i licencjata z wyróżnieniem (*bachelors degrees with honours*), a po ukończeniu studiów wyższego stopnia – tytuły magisterskie (*masters degrees*) i doktoraty (*doctorates*). Największą grupę programów stanowią studia I stopnia prowadzące do *bachelors degrees with honours*, określanych często jako *honours degrees*. Studia prowadzące do tych tytułów trwają na ogół trzy lata (w przypadku studentów studiów dziennych), choć niektóre są dłuższe.

W Anglii, Walii i Irlandii Północnej opracowano ostatnio pięciopoziomową strukturę ramową, która ma przedstawiać w sposób bardziej przejrzysty klasyfikację kwalifikacji uzyskiwanych w szkolnictwie wyższym i przyczynić się do spójnego używania nazw kwalifikacji.

7. Kształcenie specjalne

Obecna polityka kładzie nacisk na kształcenie dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SEN) równoległe z ich rówieśnikami w szkołach ogólnodostępnych na możliwie szeroką skalę. Odzwierciedla to wagę przypisywaną koncepcji nauczania zorientowanego na ucznia i jej stosowania w przypadku wszystkich dzieci oraz modyfikowanie systemu szkolnictwa pod kątem reagowania na różnorodność potrzeb indywidualnych uczniów prowadzącego do rezygnacji z oddzielnej struktury SEN. Jeżeli dziecko wymaga pomocy w szerszym zakresie, niż szkoła jest w stanie zapewnić w ramach dostępnych jej środków, władze lokalne są zobowiązane wydać orzeczenie o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w którym przedstawia się szczegółowo potrzeby i zakres niezbędnego dodatkowego kształcenia.

W 2007/08 r. 2,8% ogółu uczniów w Anglii, 3,1 % w Walii oraz 3,9 % w Irlandii Północnej posiadało orzeczenie o specjalnych potrzebach edukacyjnych. W tym samym roku odsetek uczniów uczęszczających do szkół specjalnych wynosił ok. 1% w Anglii, 0,8% w Walii i 1,4% w Irlandii Północnej.

Ustawa o Specjalnych Potrzebach Edukacyjnych i Niepełnosprawności z 2001 r. (*Special Educational Needs and Disabilities Act 2001*) w Anglii i Walii oraz Rozporządzenie o Specjalnych Potrzebach Edukacyjnych i Niepełnosprawności (*Special Educational Needs and Disabilities Order 2005*) w Irlandii Północnej zwiększyły prawa uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w zakresie pobierania nauki w szkołach ogólnodostępnych. Prawa te nakładają na placówki edukacyjne obowiązek stworzenia odpowiednich warunków do kształcenia niepełnosprawnych uczniów i studentów.

8. Nauczyciele

Nauczyciele nie są urzędnikami państwowymi. Nauczycieli szkolnych zatrudniają władze lokalne lub poszczególne placówki, zależnie od rodzaju szkoły. Nauczyciele w innych typach kształcenia są pracownikami poszczególnych instytucji.

Ścieżka nauczyciela do uzyskania „statusu wykwalifikowanego nauczyciela” (*Qualified Teacher Status*) w Anglii i Walii lub „formalnych uprawnień do nauczania” (*eligibility to teach*) w Irlandii Północnej może przebiegać według modelu równoległego lub etapowego. Na model równoległy składają się 3 lub 4-letnie studia licencjackie na kierunku pedagogicznym kończące się uzyskaniem tytułu *Bachelor of Education*, podczas gdy model etapowy zakłada studia licencjackie na innym kierunku, a następnie roczne studia pedagogiczne, pozwalające na otrzymanie świadectwa *Postgraduate Certificate in Education (PGCE)*. W Anglii i Walii istnieją również inne ścieżki kształcenia, m.in. kształcenie w niepełnym wymiarze, kształcenie elastyczne i kształcenie w miejscu pracy. Nauczyciele szkół podstawowych kształcą się zwykle jako nauczyciele przedmiotów zintegrowanych, a nauczyciele szkół średnich specjalizują się w poszczególnych przedmiotach.

Od 2001 r. w Anglii, a od 2002 r. także w Walii, wszyscy nauczyciele rozpoczynający pracę w sektorze **further education** są zobowiązani posiadać specjalistyczne kwalifikacje pedagogiczne. W Anglii ogłoszono zasadnicze zmiany w kształceniu nauczycieli dla sektora *further education*. Polegają one na wprowadzeniu od września 2007 r. kwalifikacji „Nauczyciel wykwalifikowany – Kształcenie i Umiejętności” (*Qualified Teacher Learning and Skills, QTLS*) i „Nauczyciel nie w pełni wykwalifikowany – Kształcenie i Umiejętności” (*Associate Teacher Learning and Skills, ATLS*) dla zajmujących się zawodowo nauczaniem i szkoleniem. W Irlandii Północnej nauczyciele *further education*, którzy nie ukończyli programu kształcenia nauczycieli, muszą w momencie zatrudnienia posiadać takie uznawane kwalifikacje, jak tytuł uniwersytecki lub dyplom zawodowy w dziedzinie, której zamierzają uczyć. Umowa o pracę zobowiązuje ich do uzyskania świadectwa ukończenia studiów pedagogicznych, *Postgraduate Certificate (Further and Higher Education)*, w ciągu trzech lat od momentu zatrudnienia.

Przepisy nie wymagają obecnie od **nauczycieli akademickich** przygotowania pedagogicznego, ale uczelnie coraz częściej organizują szkolenia dla swej kadry. W Białej Księdze pt. „Przyszłość szkolnictwa wyższego” (*The Future of Higher Education*, <http://www.dfes.gov.uk/hegateway/strategy/hestrategy>) zaproponowano wprowadzenie państwowych standardów zawodowych dotyczących dydaktyki w szkolnictwie wyższym opracowanych i rozbudowywanych przez Akademię Szkolnictwa Wyższego (*Higher Education Academy, HEA*) w porozumieniu z sektorem szkolnictwa wyższego Wielkiej Brytanii. Ponadto, opracowano „Brytyjskie Standardy Zawodowe dla Wspierania Kształcenia w Szkolnictwie Wyższym” (*UK Professional Standards Framework for Teaching and Supporting Learning In Higher Education* (<http://www.heacademy.ac.uk/ourwork/policy/framework>) mające zastosowanie w programach rozwoju zawodowego kadr poszczególnych uczelni.

9. Aktualne reformy i priorytety w dziedzinie edukacji

ANGLIA

Prowadzona przez rząd Wielkiej Brytanii reforma edukacji opiera się na dokumentach strategicznych i wprowadzonych lub planowanych regulacjach prawnych dotyczących dziedziny edukacji bądź sektorów pokrewnych.

„Liczy się każde dziecko” (*Every Child Matters*) oraz „Program na Rzecz Dzieci” (*Children's Plan*)

W roku 2003 Rząd opublikował Zieloną Księgę pt. „Liczy się każde dziecko”, która proponowała szereg środków w celu zreformowania kształcenia i opieki nad dziećmi na podstawie pięciu priorytetów: zdrowie, bezpieczeństwo, satysfakcja i osiągnięcia, pozytywny wkład w życie społeczne oraz jakość życia dzieci i młodzieży. Zielona Księga stanowiła bazę dla Ustawy o Dzieciach z 2004 r. (*Children Act 2004*), której podstawowym założeniem było zintegrowanie usług świadczonych na rzecz dzieci oraz skuteczniejsze odniesienie tychże usług do rzeczywistych potrzeb dzieci i młodzieży oraz ich rodzin.

Pod koniec 2007 roku został opublikowany „Program na Rzecz Dzieci” (*Children's Plan*) zawierający długofalową wizję usprawnienia szkolnictwa i usług zintegrowanego wsparcia rodzinnego do 2020 roku. Do kluczowych elementów programu należało ustanowienie roli szkoły jako ośrodka wspólnoty lokalnej, a relacje pomiędzy rodzicami, szkołami, sektorem świadczeń zdrowotnych i innymi instytucjami świadczącymi usługi na rzecz najmłodszych torują wszystkim dzieciom drogę do szczęścia, zdrowia i dobrych warunków do nauki. W grudniu 2008 r., wraz z publikacją „Program na Rzecz Dzieci: Rok Później” (*Children's Plan: One Year On*), rząd określił, jakie dodatkowe kroki powinny zostać podjęte w celu wsparcia realizacji programu. Zaliczył do nich udoskonalony proces rekrutacji i szkoleń osób pracujących z dziećmi oraz współpracę szkolnictwa z biznesem w celu upowszechnienia i doskonalenia umiejętności czytania, pisania i liczenia oraz edukacji dla rozwoju przedsiębiorczości pod kątem ukierunkowanego wsparcia dla szkół stanowiących największe wyzwanie.

Edukacja wczesnoszkolna i opieka nad dziećmi

W ślad za dokumentem „Liczy się każde dziecko”, rząd brytyjski opublikował w 2004 r. 10-letnią strategię opieki nad dziećmi. Następnie przyjęto Ustawę o Opiece nad Dziećmi z 2006 r., która dała podstawę do stworzenia „Etapu przygotowawczego dla małych dzieci” (*Early Years Foundation Stage, EYFS*), wprowadzonemu we wrześniu 2008 r. Początek 2009 r. przyniósł publikację dokumentu „Dalsze Kroki - edukacja i opieka nad dziećmi” (*Next Steps for Early Learning and Childcare*), który zawierał przegląd postępów w odniesieniu do 10-letniej strategii i wydał propozycje następujących działań:

- zapewnienie, że do roku 2015 każda osoba zatrudniona w sektorze edukacji wczesnoszkolnej i opieki nad dziećmi będzie posiadała odpowiednie kwalifikacje,
- zwiększenie dostępu do placówek oferujących bezpłatną edukację i opiekę nad małymi dziećmi.

Biała Księga pt. „Nowe Możliwości” (*New Opportunities*) poświęcona ruchliwości społecznej gwarantuje zwiększenie liczby bezpłatnych miejsc w przedszkolach dla dwulatków z grup defaworyzowanych.

Reforma programu nauczania dla szkoły podstawowej

Celem dokumentu *Children's Plan* było zreformowanie programu nauczania dla szkoły podstawowej (dzieci w wieku od 5 do 11 lat). Szczegółową analizę programu rozpoczęto w styczniu 2008 r. Raport końcowy, opublikowany w kwietniu 2009 r., zawiera rekomendacje dotyczące:

- powiązań 6 dziedzin nauczania ze „Strukturą etapu przygotowawczego dla małych dzieci” (*Early Years Foundation Stage Framework*) i nowym programem nauczania dla szkoły średniej
- możliwości stosowania wiedzy i umiejętności w całym programie nauczania
- szerszego wykorzystania zabawy jako metody i techniki uczenia się i rozwoju.

Biała Księga Szkół XXI wieku

Na bazie dokumentu *Children's Plan*, w 2009 roku opublikowana została Biała Księga prezentująca wizję rządu dotyczącą szkół na miarę XXI wieku. W wyniku niedawnych konsultacji, przepisy obejmują: większe zorientowanie na indywidualne potrzeby edukacyjne, rozbudowa krajowego systemu wczesnej interwencji celem wsparcia dzieci ze szczególnymi potrzebami oraz wsparcie szkół w procesie tworzenia silnej i spójnej społeczności lokalnej.

Reforma systemu oceniania i sprawozdawczości

Ocena nauczyciela na etapach KS2 i KS3 jest obecnie w trakcie reformy, w ramach której wdrażana jest „Ocena dla Strategii Kształcenia” (*Assessment for Learning Strategy*). Rozpoczęta w 2008 r., reforma dotyczy poprawy jakości systemu oceny nauczyciela w celu efektywnego procesu nauczania,

zorientowanego na indywidualne potrzeby i postępy ucznia. Strategia obejmująca tzw. program „Oceny Postępów Uczniów” (*Assessing Pupils' Progress. APP*), zostanie całkowicie wprowadzona do szkół do 2011 roku.

Ministerstwo ds. Dzieci, Szkolnictwa I Rodziny (DCSF) powołało również ekspercką grupę doradców do spraw reformy systemu oceniania na etapie KS3. W ramach swoich obowiązków grupa skoncentruje się m.in. na wprowadzeniu systemu oceniania dla krajowej próby 14-latków. Celem tego działania jest zapewnienie, że standardy obowiązujące w całym systemie edukacji obejmują swym zasięgiem również ten etap kształcenia.

W październiku 2008 r. rząd ogłosił plan wprowadzenia tzw. karty informacji szkolnej (*school report card*) w celu usprawnienia systemu informowania rodziców i społeczności lokalnych na temat wyników szkół. Celem wprowadzenia karty miałyby być dostarczenie jasnej, szczegółowej informacji na temat postępów i osiągnięć placówek, wyników analiz o szerszym zasięgu dotyczących takich aspektów jak zdrowie i jakość życia dzieci oraz opinii rodziców i uczniów. Obecnie plany te zostały poddane konsultacjom.

Poprawa jakości szkolnictwa

W czerwcu 2008 r. z inicjatywy rządu powstało „Wyzwanie dla Kraju” (*National Challenge*), program wspierający zapewnienie wysokich standardów nauczania we wszystkich szkołach średnich w takim stopniu, aby do 2011 r. przynajmniej 30 % uczniów każdej szkoły uzyskało świadectwa GCSE z minimum pięciu przedmiotów.

Biała Księga pt. „Nowe Możliwości” dotycząca ruchliwości społecznej gwarantuje atrakcyjny pakiet socjalny (przynający m.in. 10 tys. funtów premii po trzech latach pracy) mający na celu zachęcenie najlepszych nauczycieli do podjęcia pracy w szkołach stanowiących największe wyzwanie.

Reforma kształcenia uczniów w wieku 14-19 lat i *further education*

W związku z najnowszymi przepisami podnoszącymi wiek obowiązku szkolnego (patrz poniżej), we wrześniu 2008 r. zaczęto wprowadzać nowe ścieżki edukacyjne dla uczniów w wieku od 14 do 19 lat. Dostępne na trzech etapach nauki (przygotowawczym - *Foundation*, wyższym - *Higher* i zaawansowanym - *Advanced*), ścieżki łączą w sobie zarówno teoretyczne, jak i praktyczne przygotowanie do pracy w określonym sektorze zatrudnienia i od 2011 r. będą oferowane w całym kraju aż z 17 przedmiotów.

Ustawa o Edukacji i Umiejętnościach z 2008 r. (*Education and Skills Act 2008*) podnosi wiek obowiązku nauki. Do roku 2015 wszyscy młodzi ludzie, którzy nie ukończyli 18 roku życia będą zobowiązani pobierać naukę w szkole, podejmować kształcenie zawodowe, uczestniczyć w szkoleniach prowadzonych równoległe z pracą, lub odbywać przyuczenie do zawodu. Ponadto, Ustawa wspiera usprawnienie systemu informacji i poradnictwa (*information, advice and guidance, IAG*) w zakresie edukacji i szkoleń dla młodych ludzi. Ustawa o Przyuczaniu do Zawodu, Umiejętnościach, Dzieciach i Uczniu się (*Apprenticeships, Skills, Children and Learning Bill*), zgłoszona przez Parlament we wrześniu 2008 r., również zawiera przepisy dotyczące ułatwienia dostępu do odbywania przyuczania do zawodu i prawa pracowników do urlopu na czas szkolenia.

W 2010 r. odpowiedzialność za nadzór i finansowanie kształcenia uczniów w wieku od 16 do 19 lat zostanie przekazana przez Radę ds. Kształcenia i Umiejętności (*Learning and Skills Council, LSC*) władzom lokalnym (LA), wspieranym przez nowoutworzoną Agencję Kształcenia Ludzi Młodych (*Young People's Learning Agency*). Również w 2010 r. odpowiedzialność za finansowanie edukacji młodzieży, która ukończyła 19 rok życia przejdzie z LSC w ręce nowoutworzonej Agencji Finansowania Umiejętności (*Skills Funding Agency, SFA*), której zadaniem będzie rozpatrzenie nowego, opartego na popycie, podejścia do kształcenia dorosłych. SFA wspomagana będzie przez nowoutworzone Biuro Karier i Rozwoju Dorosłych (*Adult Advancement and Careers Service*) oraz przez Krajowe Biuro Pracodawców (*National Employer Service*), które oferować będą poradnictwo w sferze umiejętności wiodącym pracodawcom w kraju. Od 2009 r. w ramach SFA funkcjonować będzie również Krajowe Biuro ds. Przyuczania do Zawodu kierujące, wspierające i promujące programy tego typu.

System kwalifikacji

Podjmując wysiłek na rzecz zwiększenia zaufania społecznego wobec systemu kwalifikacji, podwójna odpowiedzialność Urzędu ds. Kwalifikacji i Programów Nauczania (*Qualifications and Curriculum Authority, QCA*) za rozbudowę i regulowanie zasad kwalifikacji została przeniesiona na utworzone w kwietniu 2008 r. Biuro ds. Regulacji Zasad Kwalifikacji i Egzaminów (*Office of the*

Qualifications and Examinations Regulator, Ofqual). QCA wkrótce zostanie przekształcony w Agencję Rozwoju Kwalifikacji i Programów Nauczania (*Qualifications and Curriculum Development Agency, QCDA*), której zadaniem będzie przygotowywanie programów nauczania oraz systemów oceniania i kwalifikacji. Powyższe zmiany wejdą w życie w momencie zaakceptowania przez Parlament Ustawy o Przyuczaniu do Zawodu, Umiejętnościach, Dzieciach i Uczeniu się (*Apprenticeships, Skills, Children and Learning Bill*).

Reformy w szkolnictwie wyższym

W ramach aktualnie prowadzonych konsultacji dotyczących procesu ubiegania się o miejsca na studiach wyższych, Rząd wysunął propozycję udoskonalenia obecnego systemu m.in. poprzez wprowadzenie w 2012 r. systemu aplikowania po uzyskaniu świadectw (*post-qualification application system, PQA*), pozwalającego studentom na ubieganie się o miejsce w uczelni po otrzymaniu wyników egzaminów, zamiast przed, tak jak się to odbywało do tej pory. W latach 2010/11 przeprowadzone będą szczegółowe konsultacje dotyczące wdrożenia systemu PQA od roku 2012.

W lutym 2008 r. Sekretarz Stanu ogłosił zamiar reformy szkolnictwa wyższego w Anglii zaplanowanej na najbliższe 10-15 lat. Jednocześnie zaprosił ekspertów do aktywnego udziału w przygotowaniu reformy w dziedzinach takich jak wymiar międzynarodowy, proces dydaktyczny i nauczanie, doświadczenie studenta, studia w niepełnym wymiarze, wyniki uczelni oraz badania naukowe. Wkład ekspercki stanowić ma bodziec do szerokiej debaty na temat przyszłości szkolnictwa wyższego w Anglii.

WALIA

W dwa lata po rozpoczęciu działalności, Zgromadzenie Narodowe Walii opublikowało obszerny, prezentujący 10-letnią strategię, dokument pt. „*Uczący się kraj*” (*The Learning Country*), który dotyczy edukacji i uczenia się przez całe życie. Przedstawiono w nim program kształcenia odrębny dla Walii, za główny cel stawiając lepsze wyniki w szkołach, kolegiach, uniwersytetach i placówkach oferujących szkolenie zawodowe. Osiągnięcie tego celu nastąpić ma poprzez:

- stworzenie solidniejszych podstaw do nauki dzięki znacznemu ulepszeniu kształcenia małych dzieci oraz uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
- opracowanie nowych rozwiązań ułatwiających uczniom przejście ze szkoły podstawowej do szkoły średniej,
- udoskonalenie szkolnych praktyk zawodowych poprzez ich większą elastyczność, innowacyjność i odpowiadanie na potrzeby ucznia
- reformę kształcenia młodzieży w wieku 14-19 lat,
- zapewnienie wysokiej jakości usług oferowanych młodym ludziom
- większe wsparcie dla praktyków,
- poprawę poziomu usług w zakresie informacji i poradnictwa dla młodzieży,
- opracowanie rozwiązań sprzyjających rozszerzaniu dostępu do kształcenia przez całe życie (dla osób w wieku powyżej 16 lat),
- uporanie się z problemem braku kompetencji w Walii
- modernizację współpracy uczelni walijskich.

W roku 2006 rząd Walijskiego Zgromadzenia Narodowego podjął konsultacje na temat postępów we wdrażaniu strategii, w efekcie czego opublikowano kolejny dokument z serii „*Uczący się kraj*” pt. *Vision into Action* zawierający propozycje rozwoju strategii do roku 2011. Oprócz analizy postępów, nowy dokument określa konkretne cele działania w latach 2010/11, do których zalicza się podjęcie działań na rzecz zapewnienia dobrego startu każdemu dziecku w Walii, poprawę wyników uczniów ze szkół defaworyzowanych lub objętych opieką władz lokalnych oraz szczegółowy przegląd systemu *further education*.

Reforma kształcenia uczniów w wieku 14 – 19 lat

Dokument „Ścieżki edukacyjne 14-19-latków“ (*Learning Pathways 14-19*) stanowi obietnicę zmian w systemie kształcenia młodzieży w Walii, która odpowiada na potrzebę bardziej elastycznego i zrównoważonego podejścia do edukacji 14-19-latków.

W lipcu 2008 r. propozycja Wskaźnika Umiejętności i Uczenia się dla Walii (*Proposed Learning and Skills (Wales) Measure*) została przekazana do akceptacji walijskiego Zgromadzenia Narodowego. Projekt ten zakłada utworzenie specjalnych przepisów tworzących ścieżki kształcenia dla uczniów wieku od 14 do 19 lat. Celem wprowadzenia wskaźnika jest zapewnienie wszystkim uczniom w danym przedziale wiekowym możliwości wyboru spośród szerokiej gamy przedmiotów ogólnych i zawodowych zawartych w tzw. menu możliwości (*options menu*). Jednym z celów rządu jest również podniesienie wartości przypisywanej powszechnie kwalifikacjom zawodowym, a także zwiększenie dostępu uczniów, zarówno do wsparcia osobistego i dydaktycznego, jak i do informacji i poradnictwa w zakresie pracy zawodowej.

Inspekcje

W styczniu 2009 r. Estyn, Biuro Jej Wysokości Inspektoratu Kształcenia Walii (*Office of Her Majesty's Inspectorate for Education and Training*) opublikowało wnioski z konsultacji na temat propozycji dotyczących kolejnego cyklu inspekcji szkolnych rozpoczynającego się w 2010 roku. Dokument zaleca: krótsze inspekcje uzupełnione o tzw. działania naprawcze w szkołach o niskich wynikach, skrócone okresy zawiadamiania o inspekcji oraz jasne i bardziej precyzyjne raporty z przeprowadzonych inspekcji oparte na uproszczonej strukturze wskaźników i ocen.

Poprawa jakości szkolnictwa

Struktura Ramowa Efektywności Szkolnictwa (*The School Effectiveness Framework*) stanowi podbudowę nowego systemu poprawy jakości szkolnictwa opartego na współpracy szkół, władz lokalnych oraz rządu Walijskiego Zgromadzenia Narodowego w celu wspólnej kontynuacji dobrych praktyk w dziedzinie kierowania, współpracy, interwencji i wsparcia w edukacji oraz metod i programów nauczania. Aktualnie przeprowadzany jest pilotaż nowych rozwiązań w 99 szkołach w Walii.

Szkolnictwo wyższe

Obecnie trwa reforma szkolnictwa wyższego w Walii. Pierwszy etap, dotyczący odpłatności za studia, miał swoje podsumowanie we wrześniu 2008 r. Wynika z niego, że od roku 2010 stypendium pokrywające czesne, które otrzymują wszyscy studenci w Walii, zostanie stopniowo wycofane i zastąpione przez stypendium przyznawane na podstawie dochodów.

Drugi etap reformy dotyczył głównie misji, celu i roli szkolnictwa wyższego w Walii oraz był skoncentrowany na analizie bieżących i przewidywanych oczekiwań społeczeństwa, gospodarki, a przede wszystkim studentów względem uczelni wyższych.

IRLANDIA PÓŁNOCNA

Najnowsze debaty i reformy w dziedzinie edukacji w Irlandii Północnej są omówione poniżej.

Strategia na rzecz dzieci i młodzieży

Dziesięcioletnia strategia na rzecz dzieci i młodzieży w Irlandii Północnej została opublikowana w 2006 r. „Nasze Dzieci i Młodzież – Nasze Zobowiązanie” (*Our Children and Young People – Our Pledge* (<http://www.allchildrenni.gov.uk/ten-year-strategy.pdf>)) określa zaplanowane na najbliższą dekadę działania rządu na rzecz poprawy sytuacji dzieci i młodzieży w Irlandii Północnej.

Reforma administracji

W związku z reformą administracji państwowej, struktura administracji systemu edukacji Irlandii Północnej także zostanie unowocześniona. Nowa, jedna władza oświatowa (*Education and Skills Authority, ESA*) ma zastąpić 5 Rad ds. Edukacji i Bibliotek (władze regionalne odpowiedzialne za administrowanie edukacją na szczeblu lokalnym) i scalić wszystkie działania wspierające edukację (prowadzone m.in. przez Radę Irlandii Północnej ds. Programów Nauczania, Egzaminów i Oceny, *Northern Ireland Council for the Curriculum, Examinations and Assessment (CCEA)*). Nowe rozwiązania zostaną wprowadzone 1 stycznia 2010.

Poprawa jakości szkolnictwa

Ministerstwo Edukacji określiło nową politykę poprawy jakości szkolnictwa, zawartą w dokumencie "Każda Szkoła Dobrą Szkołą" (*Every School a Good School*), celem której jest zagwarantowanie każdemu dziecku uzyskania po ukończeniu nauki szkolnej, umiejętności i kwalifikacji niezbędnych do podjęcia pracy zawodowej. Ponadto, latem 2008 r. Ministerstwo opublikowało wstępną wersję strategii dotyczącej umiejętności czytania, pisania i liczenia, której celem jest zwiększenie osiągnięć, zwłaszcza wśród uczniów zagrożonych niskimi osiągnięciami w szkole.

W kwietniu 2009 r. opublikowano dokument "Każda Szkoła Dobrą Szkołą: Wspieranie Uczniów Rozpoczynających Naukę" (*Every School a Good School: Supporting Newcomer Pupils*), rozszerzającą działania na nowoprzybyłych uczniów (zwłaszcza tych, dla których angielski jest drugim językiem) w celu ułatwienia im korzystania z programu nauczania oraz pełnego uczestnictwa w życiu szkoły.

Przejście ze szkoły podstawowej do szkoły średniej

Po wszechstronnym przeanalizowaniu kształcenia na poziomie ponadpodstawowym (średnim), podjęto decyzję o zlikwidowaniu tzw. sprawdzianów transferowych, do których uczniowie przystępują przed rozpoczęciem nauki w szkole średniej, co oznacza zniesienie systemu selekcji uczniów w szkolnictwie średnim opartego na wynikach w nauce. Ostatnie sprawdziany transferowe zostały przeprowadzone jesienią 2008 i 2009 r. Od roku 2010 r. zaleca się stosowanie systemu selekcji, w którym obowiązują kryteria rodzinne, geograficzne i lokalne. Selekcja oparta na wynikach w nauce jest niewskazana, choć wciąż dozwolona. Zmierza się do tego, aby w dłuższej perspektywie wybór ścieżki edukacyjnej przez uczniów w wieku 14+ opierał się na wynikach osiągniętych w trakcie trzech lat nauki szkolnej oraz sugestjach rodziców i nauczycieli.

Strategia poradnictwa zawodowego

W styczniu 2009 r. Minister Edukacji wraz z Ministrem Zatrudnienia i Kształcenia zainicjowali strategię "Gotowi na Sukces: Edukacja, Informacja i Poradnictwo Zawodowe" (*Preparing for Success: Careers Education, Information, Advice and Guidance*) mającą na celu upowszechnianie doradztwa zawodowego. Dokument opisujący strategię prezentuje kroki, jakie powinny zostać podjęte w celu podniesienia jakości edukacji, informacji oraz doradztwa zawodowego dla uczniów w każdym wieku.

Opracowanie: Biuro Eurydice dla Anglii, Walii i Irlandii Północnej

Bardziej szczegółowe informacje o systemach edukacji w Europie można znaleźć w prowadzonej przez EURYDICE bazie danych EURYBASE (<http://www.eurydice.org>).

Ostatnia aktualizacja: czerwiec 2009